Kiril alfabesi

Vikipedi, özgür ansiklopedi

Bu maddedeki **bilgilerin doğrulanabilmesi için ek kaynaklar gerekli**. Lütfen güvenilir kaynaklar ekleyerek maddenin geliştirilmesine (https://tr.wikipedia.org/w/index.php?title=Kiril_alfabesi&action=edit) yardımcı olun. Kaynaksız içerik itiraz konusu olabilir ve kaldırılabilir.
Kaynak ara: "Kiril alfabesi" (https://www.google.com/search?as_eq=wikipedia&q=%22Kiril+alfabesi%22) – haber (https://www.google.com/search?tbm=nws&q=%22Kiril+alfabesi%22+-wikipedia) · gazete (https://www.google.com/search?&q=%22Kiril+alfabesi%22+site:news.google.com/newspapers&source=newspapers) · kitap (https://www.google.com/search?tbs=bks:1&q=%22Kiril+alfabesi%22+-wikipedia) · akademik (https://scholar.google.com/scholar?q=%22Kiril+alfabesi%22) · JSTOR (https://www.jstor.org/action/doBasicSearch?Query=%22Kiril+alfabesi%22&acc=on&wc=on) *(Ocak 2022) (Bu şablonun nasıl ve ne zaman kaldırılması gerektiğini öğrenin)*

Kiril alfabesi (Bulgarca: *кирилица* (*kirilitsa*); Makedonca: *кирилица* (*kirilitsa*); Boşnakça: *ћирилица* (*ćirilitsa*); Rusça: *кириллица* (*kirillitsa*); Sırpça: *ћирилица* (*ćirilitsa*)), yaygın olarak Slav dillerinin yazımında kullanılan alfabedir. En eski Slav kitaplarının yazıldığı iki alfabeden biri (diğeri Glagol alfabesi) olan Kiril yazısı, Aziz Kiril ve kardeşi Metodius tarafından 9. yüzyılın ilk çeyreğinde oluşturulmuştur.[1]

Kiril alfabesini kullanan ülkeler

Yapılan araştırmaların gösterdiklerine göre Kiril ve Metodius'un öğrencileri, 9. yüzyılın ortasında günümüzde Kiril alfabesi olarak bilinen ve hâlen Rusya, Ukrayna, Bulgaristan, Bosna-Hersek, Sırbistan, Kuzey Makedonya, Kırgızistan ve diğer ülkelerde kullanılan bu alfabeyi Orta Çağ Yunan (Bizans) alfabesinin temelinde geliştirerek Yunancada bulunmayan bir takım Slav seslerini de buraya eklemişlerdi.

Türk halklarında Kiril alfabesi kullanımı

Bugünkü Rusya topraklarındaki Türklerin alfabelerinin Kirilleştirilmesi iki ayrı dairede ve dönemde değerlendirilmelidir. Birincisi Müslüman olmayan Türklere yazı dili oluşturma yoluyla Kiril alfabesinin benimsetilmesidir. İkincisi yazı dili olan Müslüman Türklerin yazılarının Kirilleştirilmesidir. Bu hareket ise, devletin çıkardığı yasayla ve zor kullanılarak komünist dönemde gerçekleşmiştir.[1]

Bugünkü Doğu Slav Kiril Alfabeleri

Bugünkü Doğu Slav Kiril Alfabeleri

Kiril alfabesi			Telaffuz			Bilimsel Transliterasyonu (ISO 9)	Türkçe Transliterasyonu			Benzer sesler	
Rusça	Belarusça	Ukraynaca	Rusça	Belarusça	Ukraynaca		Rusça	Belarusça	Ukraynaca	Rusça	Ukraynaca
А а			/a/			A a				**A**nne	
Б б			/b/			B b				**B**alık, **B**elge	
В в			/v/		/w/	V v				**V**azo	
Г г			/g/	/ɣ/	/ɦ/	G g		Ğ ğ	H h	**G**af, **G**eyik	
Д д			/d/			D d				**D**uman, **D**üdük	
Е е			/jɛ/* veya /ʲɛ/		/ɛ/	E e	E e veya Ye ye		E e	**Ye**ngeç, B**e**llek	**E**mek
Ё ё			/jo/* veya /ʲo/			Ë ë	Yo yo (O o veya E e olduğu da olur)			**Yo**nca, L**o**kanta	
		Є є			/jɛ/* veya /ʲɛ/	Ê ê			E e veya Ye ye		**Ye**ngeç, B**e**llek
Ж ж			/ʐ/		/ʒ/	Ž ž	J j			**J**aguar	
З з			/z/			Z z				**Z**aman, **Z**il	
И и		И и	/i/, /ʲi/ veya /ɨ/		/ɪ~ɨ/	I i	İ i		I ı	Sek**i**z	K**ı**rk
	І і			/i/, /ʲi/ veya /ɨ/	/i/, /ʲi/	Ì ì		İ i			**İ**sim
		Ї ї			/ji/	Ï ï			Yi yi		**Yi**rmi
Й й			/j/			J j	Y y			Bo**y**	
К к			/k/			K k				**K**ale	
Л л			/ɫ/			L l				Da**l**	
М м			/m/			M m				**M**asa	
Н н			/n/			N n				**N**ar	
О о			/o/	/ɔ/		O o				**O**muz	
П п			/p/			P p				**P**ara	
Р р			/r/			R r				**R**oman	
С с			/s/			S s				**S**aat	
Т т			/t/			T t				**T**amam	
У у			/u/			U u				**U**fuk	
	Ў ў			/w/		Ŭ ŭ		V v			
Ф ф			/f/			F f				**F**ındık	
Х х			/x/			H h (Kh kh da kullanılır)				I**h**lamur	

Ц ц		/t͡s/		C c	Ts ts (Ç ç da kullanılır)		Ya**ts**ı
Ч ч		/t͡ʂ/	/t͡ʃ/	Č č	Ç ç		**Ç**ember
Ш ш		/ʂ/	/ʃ/	Š š	Ş ş		**Ş**apka
Щ щ	Щ щ	/ɕː/	/ʃt͡ʃ/	Ŝ ŝ	Ş ş	Şç şç	İ**şç**i
ъ		Önceki harfin inceltilmesini engeller		"	Çevrilmez		
ы		/ɨ/		Y y	I ı		Mızrak
ь		/ʲ/		'	Çevrilmez		^ (Kâğıt, Mahkûm gibi)
Э э		/e/		È è	E e		**E**dirne
Ю ю		/ju/*, /ʲu/		Û û	Yu yu		**Yu**laf, Hük**û**met
Я я		/ja/*, /ʲa/		Â â	Ya ya		**Ya**şam, K**â**ğıt

*Sözcüklerin başında, Ъ, Ь ve ünlülerden sonra

Kiril alfabesini kullanan ülkeler: Belarus, Ukrayna, Bulgaristan, Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Tacikistan, Moğolistan, Makedonya, Sırbistan, Abhazya, Güney Osetya.

Rusya'da bu alfabe ilk olarak Orta Çağ'ın başlarında büyük yazı harfleri olarak kullanılmaya başlandı. El yazısı olan italik harfler ise daha sonra geliştirildi. 18. yüzyılın başlarında Büyük Peter Yunan harflerini çıkararak alfabeyi daha basit ve düzenli bir hâle getirdi. 1918 yılında bir değişiklik daha yapılarak, alfabeden diğer gereksiz harfler çıkarıldı. Kiril alfabesi birçok Slav Ortodoks ülkesinde kullanımdadır. Ayrıca Türk Cumhuriyetleri'nden Kazakistan ve Kırgızistan tarafından da hâlâ kullanılıyor. Tablodaki Slavsı olmayan harfler ise Türk-Kiril harfleridir. Başkurdistan, Yakutistan gibi birçok özerk Türk bölgelerinde de Kiril harfleri kullanılmaktadır.

Latinizasyon

Latinizasyon (Romanizasyon) tabiri genel olarak Latin alfabesi dışındaki ses sistemlerinin Latin Alfabesine çevrilmesini ifade eder. Rusçadaki bazı harflerin Kiril alfabesi kullanan diğer ülkelerdeki alfabelerdeki ses değerlerinden farkı bulunduğu göz önüne alınmalıdır. Örneğin Kiril E harfi Rusçada farklı Ukraynacada -az da olsa- farklı ses değerlerine sahiptir.

Kiril Latinizasyon																									
A	**B**	**C**	**Ç**	**D**	**E**	**Ə**	**F**	**G**	**Ģ**	**Ğ**	**H**	**X**	**İ**	**J**	**K**	**Ķ**	**L**	**M**	**N**	**Ň**	**O**	**Ö**	**P**	**R**	**S**
А	**Б**	**Җ**	**Ч**	**Д**	**Е**	**Ә**	**Ф**	**Г**	**Ӷ**	**Ғ**	**Һ**	**Х**	**И**	**Ж**	**К**	**Қ**	**Л**	**М**	**Н**	**Ң**	**О**	**Ө**	**П**	**Р**	**С**

Başka bir versiyon ise şu şekildedir:

Rusça Latinizasyon																									
A	**B**	**C**	**Ç**	**D**	**E**	**Ə**	**F**	**G**	**Ģ**	**Ğ**	**H**	**X**	**İ**	**J**	**K**	**Q**	**L**	**M**	**N**	**Ň**	**O**	**Ö**	**P**	**R**	**S**
А	**Б**	**Ҹ**	**Ч**	**Д**	**Э**	**Ә**	**Ф**	**Г**	**Ҕ**	**Ғ**	**Һ**	**Х**	**И**	**Ж**	**К**	**Ҡ**	**Л**	**М**	**Н**	**Ҥ**	**О**	**Ө**	**П**	**Р**	**С**

Harfler ve ses değerleri

- **Ķ**: *Türkî Kiril alfabelerinde yer alır*. Gırtlaktan çıkan ve Q sesine oldukça yakın olan kalın bir K sesi olarak okunur ve söylenir. Örneğin: *Ķurt, Ķoyun, Ķardaş* (Kardeş). K sesleri gırtlaktan ve kalın olarak çıkarılır. Kazakça *Қасқыр* (*Ķasķır*: Kurt), *Қой* (*Ķoy*: Koyun) sözcüklerinde olduğu gibi. Bu sözcüklerdeki K sesleri boğazın sıkılmasıyla ve kalın olarak çıkarılır (**Қ, Ķ**). Başkurtça'daki *Ҡалын* (Kalın) sözcüğünün çevirisi *Qalın* olarak yapılır ve okunuşu (Kalın/Galın) biçimindedir. Baştaki K veya G sesi gırtlaktan ve kalın bir tonla söylenir. Türkçedeki İnceltme İmi ile yazılan bazı sözcüklerin okunuşunda aslında K harfinin de incelmesi söz konusudur. Örneğin: *Ķar* ve *Kâr*... Pek çok lehçe ve şivede Q sesine dönüşmüştür. Örneğin: *Qayın (Kayın)…*
- **X**: *Tatarca'da ve Azerice'de kullanılır.* Boğazdan gelen gırtlaksı bir H sesidir. Normal H sesinden biraz daha sert ve hırıltılıdır. H sesi hiçbir engele takılmadan çıkarken, bu ses boğazın üst kısmında titreşir. Arapçadaki Hı (خ) harfidir. Azericenin resmî harflerinden birisidir. İç ve Doğu Anadolu ağızlarında sıklıkla rastlanır. Örneğin: *Baxmax* (Bakmak) fiilinin okunuşu *Baḩmaḩ* şeklindedir ancak kelimenin içindeki h harfleri gırtlaktan ve hırıltılı olarak çıkartılır. *Çaxmax (Çaḩmaḩ; Çakmak), Yanmax (Yanmaḩ; Yanmak)…* Bu sesin Türkçedeki kullanımında çoğu zaman birbirlerine çok yakın kaynaklardan çıkan Arapçadaki Ha (ح) harfi ile olan farkı ortadan kalkmıştır (**Ӽ**).
- **Ц**: *Gagavuzca'da ve Moğolcada kullanılır.* Türkçede bulunmayan sert bir T harfidir. TS olarak da seslendirilir (**ʦ**: **T**+**S**). Moğolcada ve Rusçada, Slav dillerinde, ayrıca Kiril alfabesini kullanan pek çok dilde Ç harfinin türevi olan bir sestir. Bu harfin ses değerini en güzel gösteren sözcüklerden birisi Gagavuzca'daki *Soţial* şeklinde yazılan (Sosyal, "Sotsyal" gibi okunur) kelimesidir. Gagavuzca'da ve diğer Türk dillerinde Slav kökenli kelimelerde yer alır (**Ţ**). Örneğin: *Prezentaţiya, Redakţiya*. Ancak öz Moğolca sözcüklerde de sık sık kullanılır. Örneğin: Moğolcadaki *Ţag* sözcüğü (Çağ, "Tsag" okunur), *Ţeţeg* (Çiçek, "Tsetseg" gibi okunur).
- **Ʒ**: Harf olarak Abhazcada yer alır. *Ses olarak Macarcada da bulunur.* Türkçede bulunmayan sert bir D harfidir. DZ olarak da seslendirilir (**ʣ**: **D**+**Z**). Slav dillerinde, ayrıca Kiril alfabesini kullanan bazı dillerde J harfinin türevi olan bir sestir. Gagavuzların da kullandığı Moldova alfabesinde (ve birebir aynı olan Rumen alfabesinde) resmî olmayan harfler arasındadır. Bu dillerdeki eski metinlerde birebir Noktalı D biçimiyle (**Ḑ**) rastlanır. Günümüzde ise genelde bu harfin arkasından gelen bir Z ile birlikte kullanılır. Örneğin Macarcadaki *Bodza* (Boḑa: Mürver Meyvesi).

- **Ӷ**: *Uniform Türk Alfabesinde Ƣ biçiminde yer alır.* Hırıltılı bir G sesidir (**Ģ**). “Yumuşak-G” (Ğ) harfine benzer ama sert ve hırıltılıdır. Almanların gırtlaktan çıkan R harfinin taşıdığı ses değerine benzer (**Ř**). Arapçadaki Gayın (**غ**) harfidir. Batı Anadolu Türkçesinde Ğ sesine dönüşmüştür, ancak Türkiye’nin doğu bölgelerinde yaygındır. Örneğin: *Doƣan (Doġan)*. Buradaki Ğ hırıltılı olarak söylenir. Bazı dillerde, örneğin Gagavuzca ve Kırgızca’da Ğ harfi sesli harflerin art arda iki kere yazılmasıyla -gizli olarak- elde edilir. Örneğin: *Uur (Uğur)*.
- **Ә**: *Azericede, Tatarca'da, Gagavuzca'da ve Türkmence'de kullanılır.* Latin biçimi **Ä** veya **Ə** şeklindedir. Kısa, kapalı, gırtlaktan gelen ve sert bir E harfidir. Kimi dillerde "'Ǝə'" biçiminde de kullanılır. Normal E harfine göre daha kısa ve serttir. Ayrıca A ve E arası bir ses olarak öngörülür (**Æ**). Ses ve harf karşılığı olarak Arapçada ve Almancada da bulunur. Türkçede normal e sesinden tam olarak ayırt edilebilmesi günümüzde çok zordur. Azericede yoğun olarak kullanılır. İnce bir harf olduğu halde kalın uyumludur. Bu harfi içeren sözcüklerin aslında Büyük Ünlü Uyumuna uymadığı hâlde kulağı tırmalamıyor olması bu nedenledir. Örneğin: *İncä/İncə*. Türkçede Selçuk ismi diğer Türk dillerinde “Sälçuk / Səlcuk” olarak, Akçe sözcüğü ise “Akçä / Akçə” olarak yazılır.
- **Е**: Türkçede günümüzde kullanılmayan İ-E arasında seslendirilen bir harftir. (Şekil benzerliği nedeniyle Türkçedeki E harfi ile karıştırılmamalıdır, çünkü arada belirsiz de olsa bir ses farklılığı vardır.) Bu ses Ukraynacada **Є** biçimiyle bulunur ve bu dilde sıklıkla kullanılır. Bu harfe İe (Ye) adı verilir ve çevirilerde bu ses değerleri ile gösterilir, ancak bu kesinlikle doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü bu harf arda arda gelen İ ve E seslerini ifade etmez. Tamamen İ-E arası farklı bir sestir (Latin: **Ë**). Anadolu Türkçesinde ise gerçekte mevcut olan ancak ölü bir ses olduğu bile söylenebilir. Bu sese Türkçede verilebilecek örnekler ise *El* (organ) ve *Ël* (yurt) sözcüklerinin arasındaki farktır. *Ël* sözcüğü zamanla "İl" biçimine dönüşmüştür. *Türkmenëli, Kırklarëli, Tuncëli...* Rusçada ise yoğun olarak kullanılan ve açık olarak işitilen bir harftir. Ancak Türkçedeki gibi kaynaşan harflerin arasında değil, herhangi bir koşula bağlı olmadan ortaya çıkan ve Ruslar tarafından diğer seslerden rahatlıkla ayırt edilebilen belirgin bir sestir.
- **Önemli Açıklama-1:** Kiril **Е** (İe) harfinin *Rus alfabesindeki* ses değeri kesinlikle Türkçe Latin alfabesindeki **E** harfi ile farklıdır. Tamamen bir şekil benzerliğidir. Kiril **Є** (Rus alfabesinde: **Е**) harfinin Latin karşılığı **Ë** harfidir.
- **Önemli Açıklama-2:** Kiril **Ё** (Io) harfinin ses değeri olarak kesinlikle Latin **Ë** (E-Umlaut) harfi ile hiçbir ilgisi yoktur. Tamamen bir şekil benzerliğidir. Latin **Ë** harfinin Kiril karşılığı kesin olarak **Є** (Rus alfabesinde: **Е**) harfidir.
- **Ң**: Kiril alfabesinde genizden çıkarılan N ve G karışımı bir sestir. (Şekil benzerliği nedeniyle Türkçedeki **Ң** harfi ile karıştırılmamalıdır.) Tatarca’da, Türkmence'de geçmişte Kiril biçimi (**Ң**) kullanılırken bugün Latin versiyonları bu dillerin alfabelerinde yer alır (**Ň veya Ñ**). Uniform Türk Alfabesinde ise **Ņ** biçimiyle de gösterilir. Ses değeri NG/NĞ olarak öngörülür. Pek çok ağızda N veya Ğ sesine dönüşmüştür. Osmanlı Türkçesindeki üç noktalı Kaf-ı Nûni (**ڭ**) harfinin karşılığıdır. Örneğin: İç Anadolu’da, özellikle Sivas yöresinde *Saňa, Baňa, Deňiz* sözcükleri. Pek çok kaynakta Tengri veya Tengiz olarak yazılan sözcükler aslında *Teñri* ve *Teñiz* şeklinde okunur.
- **Ҫ**: Peltek T sesidir. (Şekil benzerliği nedeniyle Türkçedeki Ç harfi ile karıştırılmamalıdır.) Türkçede, Arapçadan gelen bazı sözcüklerde kullanılır (**ث**). Ancak peltek harfler Başkurt dilinde de bulunur. Arapçadaki T sesinin peltek biçimidir. Aslında peltek S sesi ile aynıdır. Her iki peltek ses de (**T̃** ve **S̃**) dilin dişlerin arasına değdirilmesiyle çıkarıldığı için aralarındaki farkı anlamak mümkün değildir ve hatta böyle bir fark yoktur. Örneğin: *Es̃er*... Latin Alfabelerinde "'Ť'" harfi ile gösterilir.
- **Ҙ**: Peltek D sesidir. Türkçede, Arapçadan gelen bazı sözcüklerde kullanılır (**ذ**). Ancak peltek harfler Başkurt dilinde de bulunur. Arapçadaki D sesinin peltek biçimidir. Aslında Peltek Z sesi ile aynıdır. Her iki peltek ses de (**D̃** ve **Z̃**) dilin dişlerin arasına değdirilmesiyle çıkarıldığı için aralarındaki farkı anlamak mümkün değildir ve hatta böyle bir fark yoktur. Örneğin: *Z̃eka*... Latin Alfabelerinde "'Ď'" harfi ile gösterilir.
- **Љ**: Kiril alfabesine mensup bir harftir "Л" ile "Ь" birleşimi şeklindedir (*Lje*). Sırpça ve Makendonca dillerinde kullanılırlar. Latin alfabesinde ise "lj" olarak kullanırlar. (Sırp ve Hırvat Latin alfabelerinde). Bu harf Osmanlı Devleti zamanında Sırbistan'da 7 Kasım 1787 de doğan Vuk Stefanović Karadžić (Sırp kirili ile "Вук Стефановић Караџић") tarafından icat edilmiştir. Sırpça'dan sonra Makedon alfabesine de alınmıştır. Bu harfin Arap alfabesinde karşılığı olarak üzerinde işaret bulunan **ڵ** veya noktalı **ڶ** harfi Arapça Boşnak alfabesinde ve Sorani-Kürt alfabesinde ince L sesini göstermek için kullanılır.Türkçede bu ayrımın gerçekleştiği çok az kelime bulunduğu için ince L sesi ayrıca için bir harf yoktur. Bunlar daha çok düzeltme işareti ile gösterilen sözcüklerde yer alırlar: *Ļâℓ́ , Ļâℓe, Rôℓ́ , Gôℓ́* ... Latinizasyonda **Ļ** harfi kullanılır. Bu harfin yer aldığı kelimelerin tamamındaki L harfleri dilin ucunun damağa doğru çekilmesiyle çıkarılan ve normal L sesine göre biraz daha ince olan bir sesi gösterir. Bu ses Leton alfabesinde **Ļ** (Küçük harf: **ļ** veya **ℓ́**) harfi ile gösterilir.
- **Њ**: Kiril alfabesinde H ve Ь harflerinin bir araya gelmesiyle oluşmuş bir harftir (*Nje*). Sırp ve Makedon alfabesinde kullanılır. Lâtin alfabesine göre karşılığı *Nj*dır. Bu harf Latin Alfabesi kullanan Boşnaklarda da vardır. Ama Kiril Alfabesi şeklinde değil, Latin alfabesine çevrilmiş şekilde kullanırlar. Latin karşılığı **Ņ** şeklinde kullanılır.

Slavik olmayan bazı Kiril harfleri

Not: İçinde Slavik harfler de olabilir.

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	A	B	C	D	E	F
0400	Ѐ	Ё	Ђ	Ѓ	Є	Ѕ	І	Ї	Ј	Љ	Њ	Ћ	Ќ	Ѝ	Ў	Џ
0410	А	Б	В	Г	Д	Е	Ж	З	И	Й	К	Л	М	Н	О	П
0420	Р	С	Т	У	Ф	Х	Ц	Ч	Ш	Щ	Ъ	Ы	Ь	Э	Ю	Я
0430	а	б	в	г	д	е	ж	з	и	й	к	л	м	н	о	п
0440	р	с	т	у	ф	х	ц	ч	ш	щ	ъ	ы	ь	э	ю	я
0450	ѐ	ё	ђ	ѓ	є	ѕ	і	ї	ј	љ	њ	ћ	ќ	ѝ	ў	џ
0460	Ѡ	ѡ	Ѣ	ѣ	Ѥ	ѥ	Ѧ	ѧ	Ѩ	ѩ	Ѫ	ѫ	Ѭ	ѭ	Ѯ	ѯ
0470	Ѱ	ѱ	Ѳ	ѳ	Ѵ	ѵ	Ѷ	ѷ	Ѹ	ѹ	Ѻ	ѻ	Ѽ	ѽ	Ѿ	ѿ
0480	Ҁ	ҁ	҂	҃	҄	҅	҆		҈	҉	Ҋ	ҋ	Ҍ	ҍ	Ҏ	ҏ
0490	Ґ	ґ	Ғ	ғ	Ҕ	ҕ	Җ	җ	Ҙ	ҙ	Қ	қ	Ҝ	ҝ	Ҟ	ҟ
04A0	Ҡ	ҡ	Ң	ң	Ҥ	ҥ	Ҧ	ҧ	Ҩ	ҩ	Ҫ	ҫ	Ҭ	ҭ	Ү	ү
04B0	Ұ	ұ	Ҳ	ҳ	Ҵ	ҵ	Ҷ	ҷ	Ҹ	ҹ	Һ	һ	Ҽ	ҽ	Ҿ	ҿ
04C0	Ӏ	Ӂ	ӂ	Ӄ	ӄ	Ӆ	ӆ	Ӈ	ӈ	Ӊ	ӊ	Ӌ	ӌ	Ӎ	ӎ	
04D0	Ӑ	ӑ	Ӓ	ӓ	Ӕ	ӕ	Ӗ	ӗ	Ә	ә	Ӛ	ӛ	Ӝ	ӝ	Ӟ	ӟ
04E0	Ӡ	ӡ	Ӣ	ӣ	Ӥ	ӥ	Ӧ	ӧ	Ө	ө	Ӫ	ӫ	Ӭ	ӭ	Ӯ	ӯ
04F0	Ӱ	ӱ	Ӳ	ӳ	Ӵ	ӵ	Ӷ	ӷ	Ӹ	ӹ						
0500	Ԁ	ԁ	Ԃ	ԃ	Ԅ	ԅ	Ԇ	ԇ	Ԉ	ԉ	Ԋ	ԋ	Ԍ	ԍ	Ԏ	ԏ

Bilgisayarlarda Kiril harfleri *italik* yazıldığında şu biçimlerde gözükürler:

а б в г д е ё ж з и й к л м н о п р с т у ф х ц ч ш щ ъ ы ь э ю я

а б в г д е ё ж з и й к л м н о п р с т у ф х ц ч ш щ ъ ы ь э ю я

Alfabelerin karşılaştırılması

Latinize	A	Ă	Ä	Ë	E
Türkçe	A	-	-	-	E
Arapça	أ	ع	ء	ء	أ
Kiril	А	Ӑ	Ə	Є	Е

- Sesli harflerin uzun biçimleri İnceltme İmi ile gösterilir: **Â, Ê, Î, Ô, Û.**
- Yarı-sesli (gırtlaksı) harfler Yumuşatma İmi ile gösterilir: **Ă, Ĕ, Ĭ, Ŏ, Ŭ.**
- Alfabede Türkçede bulunmayan harflere de yer verilmiştir. Bu sesler ve onları gösteren harfler daha çok başka topluluklarla iç içe yaşayan Türk halkları tarafından kullanılmaktadır. Örneğin İran Azerileri Arapça *Ayın (Ayn)* harfini veya Gagavuzlar Slavik *Tse* harfini yoğun biçimde kullanırlar. Bu örnekler daha da çoğaltılabilir. Dolayısıyla alfabenin bazı kısımları yalnızca bazı topluluklar tarafından kullanılmaktadır.
- Kiril **E** harfi için Azeri Kiril alfabesindeki **E** harfinin ses değeri esas alınmıştır. Bu harf de Türkçedeki **E** sesidir.
- **Š**=**Ť** ve **Ž**=**Ď** harfleri Peltek seslerdir; dil ucu ile dişlerin arasından çıkar.
- Arapçada bulunan Peltek **Š** (Arapça: **ث**) sesi Türk dilleri içinde yalnızca Başkurtça'da yer alır (Kiril: **Ҫ**).
- Arapçada bulunan Peltek **Ž** (Arapça: **ذ**) sesi Türk dilleri içinde yalnızca Başkurtça'da yer alır (Kiril: **Ҙ**).
- Türkçede bulunmayan **Ţ** (Kiril: **Ц**) ve **Ḑ** (Kiril: **Ʒ**) sesleri Kiril alfabesinin romanizasyonunda kullanılır.
- **Ṡ** ve **Ḋ** harfleri Vurgulu S ve Vurgulu D olarak işitilen seslerdir. Modern Standart Arapçadaki ses değerleri esas alınmıştır.
- Türkçeye Arapçadan geçen kelimelerde **ص** için üzeri noktalı **Ṡ** kullanılırken, **ض** harfi için çevirilerde üzeri noktalı **Ḋ** kullanılır. Örneğin: *Ṡadaka, Ṡahib, Ṡabun, Huṡuṡ, Ramaḋan, Kaḋı, Kaḋa, Ḋarb, Ḋarbe, Arḋ*...
- **Ṫ** ve **Ż** harfleri Vurgulu T (T-D) ve Vurgulu Z (Z-S) olarak işitilen seslerdir. Modern Standart Arapçadaki ses değerleri esas alınmıştır.
- Türkçeye Arapçadan geçen kelimelerde **ط** için üzeri noktalı **Ṫ** kullanılırken, **ظ** harfi için çevirilerde üzeri noktalı **Ż** kullanılır. Örneğin: *Ṫarık, Ṫarikat, Hariṫa, Żan, Żalim, Żafer, Mażlum*...
- **Ğ** ve **Ă**: Gırtlaksı *sessiz* harflerdir (Arapça: **غ** ve **ع**). Boğazın boğumlanmasıyla çıkarılan seslerdir. Örneğin: *Ăsker, Ăyan...*
- Ayın (**ع**) harfinin çekimli (harekeli biçimleri) **Ŭ** ve **Ĭ** olarak gösterilir. Örneğin: *Ŭmum, Ĭtır*...
- **Ḩ** ve **Ķ**: Boğazdan çıkan boğumlu harflerdir (Arapça **ح** ve **ق**; Kiril **Ҳ** ve **Ҡ**). Boğazın hafif sıkılması gerekir.
- **Ň**: Gırtlağa yakın olarak genizden çıkarılan N sesini gösterir.
- **Č**: Türkçedeki Ç sesini karşılayan bir harftir.

Kaynakça

1. ^ *a* *b* Hatice Şirin User, Başlangıçtan Günümüze Türk Yazı Sistemleri, Akçağ, Ankara 2006, s. 142-143, 148.

Hece yazıları	Afaka · Çeroki · Hiragana · İnuit · Katakana · Kıbrıs-Minoa · Kikakui · Kpelle · Mandombe · Masaba · Nüshu · Vai · Yi
Logogramlar	Adinkra · Anadolu hiyeroglifleri · Aztek · Çince karakterler · Çivi yazısı · Daba · Dongba · Fal · Hiyeratik · Mısır hiyeroglifleri · Mi'kmaq hiyeroglifleri · Olmek hiyeroglifleri · Maya · Nsibidi · Shuishu · Tangut
Otorite kontrolü	BNF: cb11980088r (https://catalogue.bnf.fr/ark:/12148/cb11980088r) (data) (https://data.bnf.fr/ark:/12148/cb11980088r) · LCCN: sh85035194 (https://id.loc.gov/authorities/subjects/sh85035194) · NDL: 00569747 (https://id.ndl.go.jp/auth/ndlna/00569747) · NKC: ph158340 (https://aleph.nkp.cz/F/?func=find-c&local_base=aut&ccl_term=ica=ph158340&CON_LNG=ENG)